

Thea Beckman *Vrijgevochten*

Toelichting voor de docent(e)

De les kan gegeven worden in groep 8 van de basisschool en in de brugklassen van alle schooltypen. De introductie, het lezen van de fragmenten en het beantwoorden van de vragen bij de fragmenten vergen één lesuur. De schrijf- en onderzoeksopdrachten zijn bestemd voor aansluitende lessen.

A Introductie

U laat het omslag zien en houdt daarna een klassengesprekje waarin de volgende vragen aan bod komen:

- Wat zie je en waar zou dit boek over kunnen gaan?
- Wat verwacht je voor een verhaal bij deze titel?
- Je hebt vast wel eens gehoord van Thea Beckman of een boek van haar gelezen. Vertel over je leeservaringen.

U leest voor blz. 7 t/m 18 (hoofdstuk 1). Daarna kort de volgende vragen mondeling door-nemen:

- Wie is de hoofdpersoon?
- Wat gebeurt er met hem?
- Hoe is de verhouding met zijn vader?
- Wat denk je dat er zal gaan gebeuren?

B Uitvoering

De leerlingen lezen de fragmenten en beantwoorden de vragen in groepjes van drie of vier. De groepsleiders doen daarna klassikaal verslag van het groepswerk. Andere leden van de groep mogen hen bijstaan.

De opdrachten kunt u als huiswerk geven of in een volgende les laten uitvoeren. U kunt de leerlingen vrij laten kiezen of de opdrachten verdelen. De uitgewerkte opdrachten worden (allemaal of voor een deel) in de klas besproken en komen daarna op het prikbord of op grote vellen papier te hangen.

De opdrachten voor eigen onderzoek vergen flink veel tijd en zijn behoorlijk pittig. U kunt enkele leerlingen of enkele groepen zo'n opdracht geven en een datum vaststellen waarop zij het werk moeten inleveren en in de klas presenteren.

C Afronding

De les kan worden afgesloten met één of meer voorleesfragmenten. Geschikt zijn: hoofdstuk 7, hoofdstuk 8 en hoofdstuk 11 (of delen daaruit).

Over Thea Beckman

Thea Beckman (1923) schrijft voornamelijk historische verhalen waarin avontuur, actie en spanning een grote rol spelen. De schrijfster is een rasverstelster die in de eerste plaats boeiende verhalen wil schrijven die grote groepen lezers met plezier verslinden. Gezien haar populariteit bij kinderjury's is ze daar ruimschoots in geslaagd. Jonge lezers hebben vaak de ervaring dat ze vanaf de eerste bladzijde in het verhaal zitten en dat het hen daarna niet meer loslaat. Daarnaast verwerkt Thea Beckman in haar verhalen allerlei interessante wetenswaardigheden over de tijd waarin ze spelen.

In veel van haar boeken komen jonge vrouwen voor met een sterke wil en een grote dosis doorzettingsvermogen. Dit type hoofdpersoon is bij Beckman favoriet. De schrijfster wil die als voorbeeld voor haar lezers geven. Ook de jongens in haar boeken zijn vaak figuren die zich niet laten intimideren, maar goed van zich afbijten.

Er gebeurt ontzettend veel in haar boeken en het verhaal tempo is meestal vrij hoog. De sfeerbeschrijvingen zijn altijd raak, je kunt je goed voorstellen hoe de omgeving waar het verhaal speelt, eruitziet en wat de omstandigheden zijn waarin de personen terechtkomen. Voor de voorbereiding van een historische roman trekt de schrijfster veel tijd uit. Ze bestudeert de tijd en de manier waarop de mensen toen leefden, uitvoerig en grondig. De schrijfster vindt dat alles wat ze in haar boeken vertelt, moet kloppen met de werkelijkheid van toen.

Hoewel Thea Beckman vaak gebruikt maakt van de alwetende verteller die de situatie overziet, kruipt ze ook regelmatig in de huid van de hoofdpersoon. Op die manier gaan de personen echt voor je leven en kun je je goed voorstellen met welke problemen zij worstelen. De figuren zijn herkenbaar en duidelijk neergezet.

De schrijfster verwerkt in haar boeken ook vaak haar ideeën over de ideale maatschappij. Zo legt ze de nadruk op persoonlijke vrijheid, gezond verstand, verdraagzaamheid, trouw en jezelf zijn. Ze heeft een afkeer van bijgeloof, oorlog, geweld, machtswellust, onverdraagzaamheid en autoritaire mensen. Die opvattingen zijn in bijna elk verhaal terug te vinden. Het zijn normen en waarden die ze haar hoofdpersonen meegeeft.

Het werk van Thea Beckman is diverse keren bekroond met een Griffel. Bij de Kinder- en Jonge Jury scoort ze ook altijd hoog.

Boeken van Thea Beckman

Zwerftocht met Korilu (1970)

Zilveren Griffel 1971

Kruistocht in spijkerbroek (1973)

Gouden Griffel 1974,

Europese prijs voor het historische jeugdboek, Padua 1976

Mijn vader woont in Brazilië (1974)

Geef me de ruimte! (1976)

Triomf van de verschroeide aarde (1977)

Rad van fortuin (1978)

Stad in de storm (1979)

Zilveren Griffel 1980

Wij zijn wegwerpkinderen (1980)

De Gouden Dolk (1982)

Hasse Simonsdochter (1983)

Wonderkinderen (1984)

Kinderen van Moeder Aarde (1985)
Het helse paradijs (1987)
Een bos vol spoken (1988)
Bekroond met de prijs van de Nederlandse Kinderjury 1989
De val van de Vredeborch (1988)
Het Gulden Vlies van Thule (1989)
Het geheim van Rotterdam (1990)
Bekroond met de prijs van de Nederlandse Kinderjury 1991
De Stomme van Kampen (1992)
De verloren schat (1993)
Getipt door de Nederlandse Kinderjury 1994
De doge-ring van Venetië (1994)
Getipt door de Nederlandse Kinderjury 1995
Saartje Tadema (1996)
Vrijgevochten (1998)
Genomineerd door de Jonge Jury 2000

Meer achtergrondinformatie:

Ruud Kraaijeveld in *Over... Thea Beckman*. Van Walraven 1995.
Ruud Kraaijeveld in *Smaken verschillen*, Van Walraven 1995.
Joke Linders e.a. in *Het ABC van de jeugdliteratuur*, Nijhoff 1995.
Marlene Lunter in *Lezen over Thea Beckman*. NBLC Uitgeverij 1997.
Herman Tromp in *Lexicon van de jeugdliteratuur*, aflevering oktober 1997.
Ed Franck e.a. in *Schrijver gevonden*, Lannoo/Biblion 1999.
Cdrom-serie *Een leven lang*, Biblion 1999.
Joke Linders e.a. in *Encyclopedie van de jeugdliteratuur*, Nijhoff/Piramide 2001

Samenvattingen en besprekingen van haar boeken in *Over lezen gesproken 1 en 2* (Van Walraven 1996), in *Jeugdboeken 1993-1994, 1996 en 1998* (Ellessy), *Een leven lang* (cdrom, Biblion 1999) en in *Een kwestie van smaak* (Ellessy 2000).

Andere lessen over de boeken van Thea Beckman staan in diverse afleveringen van het tijdschrift *Jeugdliteratuur in de basisvorming* (Biblion; ook bundeling in boekvorm en op cdrom, Biblion 2001), in een aantal edities van de *Handleiding voor de Jonge Jury* (CPNB) en in *Zelfstandig werken met jeugdboeken* (Walvaboek 2001).

De fragmenten

Lees de onderstaande fragmenten en beantwoord daarna de vragen.

Fragment 1 – De vijftienjarige Jasper de Bonte leert bij z'n vader het vak van timmerman, maar het liefst zou hij naar zee gaan. Op een dag krijgt hij die kans, maar al tijdens z'n eerste reis gaat het mis.

Met een flinke bries uit het westen hadden ze de galei nog kunnen ontlopen. Maar met dit flau-

we oostenwindje moesten ze het wel afleggen tegen een door honderdtwintig man geroeide galei. In een uiterste poging probeerde Hemelrijk de Anne-Maria overstag te laten gaan, opdat zijn stuurboordkanonnen de galei de volle laag konden geven eer die helemaal langszij was gekomen, maar door die manoeuvre kwamen ze bijna stil te liggen en liep de kaper nog vlugger op hen in.

Op bevel van Hemelrijk vuurden de kanonnen aan stuurboord één voor één, maar de lopen stonden te hoog gericht en de kogels vlogen over de galei heen.

De kruitdamp hulde beide schepen in een stinkende mist en pas toen die was opgetrokken zagen de mannen op het verdek tot hun ontzetting dat de galei naast hen voer. En toen, van heel dichtbij, begon ook het kaperschip te schieten.

‘Genadige Heer in de hemel, ze hebben kettingkogels,’ schreeuwde stuurman Ham toen hij de ravage zag die het geschut van de Tunesiër had aangericht in het want en aan de zeilen. Kettingkogels waren kogels die door een ketting met elkaar verbonden waren en die alle tegelijk uit de loop van een kanon kwamen. Je kon ze alleen gebruiken op vrij korte afstand en altijd hoog gericht, zodat de kogels de zeilen beschadigden, de kettingen zich om de touwen van het want slingerden en daar veel schade aanrichtten. Een tweede salvo van de kaper vernielde nog meer touwen. Splinters van de bezaansmast regenden neer op het achterdek, een van de raas kwam naar beneden storten en sloeg een gat in de bak. En al die tijd vlogen de kogels uit de kanonnen van de Anne-Maria zonder schade te veroorzaken over de lage galei heen.

Cornelis Gaffel, de uitkijk, kwam dodelijk gewond uit de mastkorf rollen, plofte op het verdek, tot diepe ontzetting van Jasper die stond te trillen op zijn benen. Met grote ogen keek hij op naar de schipper en zag aan diens gezicht dat de man de hoop al had opgegeven.

De roerganger trachtte nog de fluit verder te laten draaien zodat de zware stukken nog eens gebruikt konden worden, maar zonder wind in de zeilen mislukte ook die poging. De galei lag nu zo dichtbij dat ze bijna tegen de kiel stootte.

De kanonnen zwegen, reeds kwamen de maats de trap op, messen in de hand, klaar om zich in een gevecht van man tot man te verdedigen. Hemelrijk zwaaide met een pistool, stuurman Ham stond bij de grote mast met een lang mes in de hand.

Jasper verstopte zich onder het trapje naar de kampanje.

Daar vlogen de enterhaken over de verschansing en rap klommen de Tunesiërs erachteraan, een mes tussen de tanden, zwaarden en pistolen aan hun gordel, speren op de rug gebonden. Het pistool van Hemelrijk ketste, een grote piraat sprong op de schipper af en ontwapende hem snel.

Hemelrijk viel op de knieën: ‘Spaar mijn leven, ik smeed u. Spaar mijn mannen.’

Hij werd uitgelachen. Snel krabbelde de schipper weer overeind en riep: ‘Verzet je niet, mannen. Eén dode is genoeg. God zal ons bijstaan. Verzet je niet.’

Stuurman Ham scheen het niet gehoord te hebben. Hij wierp zich naar voren, vloog een van de piraten aan. Een spies trof hem in de schouder met zoveel kracht dat hij achteroverviel.

‘Vader,’ gilte Jacob, maar hij werd vastgehouden door een piraat met een tulband.

Nog meer vreemde mannen in wijde kniebroeken, ruime hemden en korte vesten, allemaal tot de tanden gewapend, klommen aan boord. Ze dreven de Zeeuwse matrozen bijeen rondom de grote mast en zwermden toen uit over het schip, dat ze van boven tot onder doorzochten. Ze haalden kok Hendrik Dirksz. uit zijn voorraadkamer, waar hij geprobeerd had zich te verstoppen. Ze sleepten konstabel Harmen Soetelaer uit de kruitkamer. Ze vonden Kobus Jansz., de onderstuurman, achter een kist in de kajuit van Hemelrijk, ze sleurden Jasper uit zijn schuilhoek onder het trapje van de kampanje, ze visten schieman Joseph Valke-

nier uit het galjoen waar hij geprobeerd had zich tussen het touwwerk te verbergen, kortom: ze lieten geen schuilplekje ongemoeid.

De grote piraat die de schipper had ontwapend stelde zich recht voor Hemelrijk op, bekeek een beetje spottend diens keurige zwarte pak en witte kraag en zei in onvervalst Zeeuws: 'Zeg me hoeveel man je aan boord hebt.'

Hemelrijks mond viel open.

'Je... je bent een Zeeuw!'

'Geboren en getogen in Vlissingen,' grijnsde de piraat. 'Akbar Abdallah is de naam. Nou, hoe groot is je bemanning?'

'Tweëntwintig, met mij erbij drieëntwintig.'

De gevangenen werden geteld; er ontbrak er één. Maar dat was de dode Cornelis Gaffel, die naast de draaibas op het achterdek onder een stuk zeildoek was neergelegd in afwachting van zijn begrafenis.

Eén van de kapers, nieuwsgierig wat er onder dat doek voor schatten zouden liggen, tilde de lap op en riep iets onverstaanbaars. Akbar Abdallah knikte tevreden en riep iets terug. Door de Tunesiërs werd de ongelukkige Cornelis toen in hetzelfde doek gewikkeld en meteen overboord gezet.

Hemelrijk wilde protesteren omdat zulks gebeurde zonder dat hij een gebed kon uitspreken om de ziel van de arme kerel bij God aan te bevelen, maar de grote piraat die Zeeuws sprak duwde hem tegen de schouder en eiste de scheepspapieren en laadbrieven op.

Stuurman Ham, liggend op het dek terwijl Rode Maarten bezig was zijn bloedende schouder te verbinden, riep: 'Smerige renegaat!' maar dat scheen alleen Akbar Abdallah te hebben verstaan, want hij lachte honend en zei tegen Rode Maarten: 'Verbind hem goed, zorg dat het bloeden stopt. Die man is te kostbaar om verloren te gaan.'

Het was duidelijk: de kapers waren niet uit op een bloedbad, ondanks al hun dreigende wapens. Hoe meer levende gevangenen, hoe liever het hun was.

Uit het verblijf van de bemanning werden nu alle scheepskisten te voorschijn gehaald, de plunjezakken werden leeggeschud, de kajuit, het kamertje van de konstabel, de geldkist van de schipper en van supercargo stuurman Ham, alles werd doorzocht, in beslag genomen en zoveel mogelijk overgeladen op de galei.

Rode Maarten protesteerde woedend.

'Hé, in die kist zitten mijn goede kleren, mijn pijp en tabak, mijn schoenen! Blijf daar met je vieze tengels van af!'

De Tunesiërs verstonden hem niet, Akbar Abdallah wel. De kaperkapitein grijnsde demonisch.

'Van nu af aan,' zei hij, 'is helemaal niets meer van jou. Je eigen lijf nog niet eens.'

Fragment 2 – Tijdens z'n slavernij moet Jasper keihard werken en maakt hij allerlei vreselijke gebeurtenissen mee. Na twee jaar lang voor verschillende eigenaren gewerkt te hebben, wordt hij op de slavenmarkt gekocht door Akbar Abdallah, de piraat.

'Je bent ruim zeventien jaar oud, nietwaar?'

Jasper knikte.

'Hoe staat het met je Arabisch? Kun je je redden in die taal?'

'Gaat wel.'

'Heeft er al eens iemand geprobeerd je tot de islam te bekeren?'

O, dacht Jasper, gaat het daarom? Hij knikte en snoof.

‘En je hebt geweigerd?’
 ‘Allicht, ik ben een Zeeuw, geen Turk.’
 Akbar grinnikte hoorbaar.
 ‘Ach, zoveel Turken zijn er niet meer. Het heet dat Tunesië nog altijd een provincie is van het Osmaanse Rijk, maar in werkelijkheid regeert de bey en die is van Arabische afkomst.’
 Jasper nam het voor kennisgeving aan. Wat kon hem de Tunesische staatsvorm schelen? Hij verlangde alleen maar naar huis.
 ‘Wat heb je eigenlijk tégen onze godsdienst?’ vroeg Akbar.
 Stug antwoordde Jasper: ‘Die is anders.’
 ‘Niet zo veel anders. Ook wij geloven aan de ene God. Jij toch ook?’
 ‘Het is niet dezelfde God.’
 ‘Natuurlijk is het dezelfde God! Ook wij, islamieten, geloven in de hemel en de hel. Wij kennen Gods tegenstander: de duivel. En onze aartsvaders zijn evengoed Abraham en Isaak.’
 ‘Moslims geloven niet dat Jezus Gods zoon is.’
 ‘Nee. Jezus was een profet, de voorganger van Mohammed, die de laatste en belangrijkste is.’
 En toen Jasper niet reageerde vervolgde Akbar: ‘Ik zeg je nogmaals, de verschillen zijn niet zo groot. Een moslim wordt geacht vijfmaal daags tot zijn enige God te bidden, op vrijdag naar de prediking van de ulema te luisteren. En jij? Jij bidt dagelijks tot de ene God, en in Zierikzee ga je op zondag naar de kerk om de dominee te horen preken. Een moslim wordt ook geacht de armen te helpen met geld en goederen en zich neer te leggen bij wat zijn God voor hem beslist. Precies zoals dat van jou wordt verwacht.’
 Jasper zweeg. Als die kaper dacht hem met zulke praatjes te kunnen verleiden, vergiste hij zich deerlijk.
 Akbar Abdallah wees om zich heen, naar de mooie tapijten, de betegelde muren, de geborduurde kussens, en naar het lage tafeltje naast hem dat met ivoor en parelmoer was ingelegd.
 ‘Het loont om je te bekeren, jongen.’
 Jasper zei niets.
 ‘Tweëntwintig jaar leef ik nu al onder de Arabieren hier in de Maghreb en het is me goed gekomen, jongen.’
 Hij keek op naar Jasper, die koppig bleef zwijgen.
 ‘Heb jij dan nooit gedroomd van rijkdom, weelde, een mooi huis met een grote tuin in een warm land?’
 Ik droomde van verre reizen maken, dacht Jasper, van vreemde streken zien en avonturen beleven. Maar avonturen beleven schijnt alleen narigheid te betekenen. Hij zei niets.
 Akbar nam weer een trekje van zijn pijp.
 ‘Jasper, jongen, waarom denk je dat ik jou heb gekocht op de slavenmarkt van Tunis?’
 Nors zei Jasper: ‘U had een tuinman nodig.’
 ‘Ach wat. Schoffelen en rozen opbinden kan elke domoor.’
 Jasper zweeg.
 Ook Akbar bleef even stil, toen zei hij: ‘Ik spreek vijf talen. Behalve het Zeeuwse dialect ken ik Arabisch, lingua franca, Turks en Italiaans. Verder ken ik ook een beetje Frans en Engels. Jij spreekt lingua franca, zoals alle slaven, en nu ook al aardig wat Arabisch. Dat laatste is belangrijk, want het is de taal waarin Rajina werd grootgebracht.’
 Jasper zweeg en wachtte af.
 ‘Jongen, luister goed naar wat ik je nu ga zeggen. Ik heb het beste met je voor. Je hebt mijn dochter Rajina gezien. Een mooi meisje, nietwaar? Ze heeft zo langzamerhand de huwbare

leeftijd bereikt. Helaas heb ik alleen een dochter, geen zoon. Daarom heb ik me voorgenomen dat haar toekomstige echtgenoot mijn opvolger zal zijn.’

Jasper zei niets.

‘Zie je, ik had nooit tijd om te trouwen. Ik ben te vaak op zee en dan is een vrouw alleen maar lastig. Ze zou me waarschijnlijk ontrouw worden in de maanden die ik van huis ben. Rajina is de dochter van een slavin. Haar moeder leeft niet meer, maar het meisje is mij zeer lief. Ik wil echter geen Arabische echtgenoot voor haar. Ze is te vrij opgevoed. Een Arabische echtgenoot zou haar diep ongelukkig maken, haar opsluiten, eisen stellen waaraan zij niet kan voldoen. Jij... jij bent een knappe jongeman, erg handig en met een goed verstand. Als je dat goede verstand gebruikt om voor je voordeel te kiezen kun je even rijk en voornaam worden als ik ben. Want ik ben een groot heer, jongen. Geen reis in Tunis is zo succesvol geweest als ik, heeft zoveel slaven en buit aangebracht als Akbar Abdallah.’

Jasper ging op zijn andere voet staan. Hij voelde de slavenband tegen het eelt op zijn enkel schuren.

De stem van de kaper kreeg opeens iets plechtigs.

‘Bekeer je tot de islam, Jasper. Dan geef ik je Rajina tot vrouw en zal ik je als mijn zoon beschouwen. Als mijn vrije zoon, natuurlijk.’

Vol verwachting keek de kaper hem aan en toen Jasper bleef zwijgen, knikte hij.

‘Ik overval je hiermee. Je zult bedenktijd willen hebben, dat begrijp ik. Goed. Je krijgt vijf dagen de tijd om een beslissing te nemen. Daarna...’ Hij fronste de wenkbrauwen. Na enkele ogenblikken stilte zei hij: ‘Daarna zal ik uitvaren, want mijn galei heeft intussen haar nieuwe mast gekregen en is bijna klaar. Het hangt van jou af hoe je me zult vergezellen.’

Jasper beluisterde de verborgen dreiging in die woorden en begreep. Hij klemde de lippen opeen.

De reis wuifde. ‘Je kunt gaan. Overweeg de kans die ik bereid ben je te geven.’

Fragment 3 – Jasper raakt in de knoop met zijn geweten en geloof. Hij realiseert zich dat hij niets voor de islam voelt en dat hij, als hij op het voorstel van Akbar ‘ja’ zou zeggen, nooit meer kan terugkeren naar Nederland.

De volgende dagen kreeg hij Akbar Abdallah nauwelijks te zien. Elke ochtend vroeg liet de reis zijn paard zadelen en reed weg. Jasper vermoedde dat hij naar de haven ging om toe te zien op de bevoorrading van de galei en de laatste voorbereidselen voor het vertrek te maken. Ook Rajina hield zich schuil. Het regende telkens en ze bleef zoveel mogelijk in haar kamer, daarbij gezelschap gehouden door Shira.

En gedurende al die dagen verkeerde Jasper in hevige tweestrijd. Wat moest hij doen? Hardnekkig vasthouden aan een steil geloof, alleen omdat hij daarin was opgevoed? Of toegeven, alle hoop op terugkeer naar Zierikzee opgeven en nooit zijn vader of moeder Deesje terugzien? Het beeld van de eenzame man op het havenhoofd, naast een geleend paard, aarzelend zwaaiend naar zijn uitvarende zoon, brandde op zijn netvlies. Op dat moment had hij ontzaglijk veel van zijn vader gehouden. Het was een ondraaglijke gedachte dat die groet het laatste was geweest wat ze van elkaar hadden gezien, gescheiden door een strook water, maar onmiskenbaar vader en zoon.

Maar toch... Rajina! Een mooi meisje, erg lief, ze kon heerlijk lachen. Ze leek in niets op de stevige Zeeuwse meisjes, met hun rode ronde gezichten, hun witte voorhoofden en de guitige ogen die onder hun witte kapjes zo spottend de wereld in konden kijken. Zo goed als hij een beetje verliefd was geweest op Azira, zo goed was hij ook verliefd op Rajina. Maar haar vader...!

Een kaper, een moordenaar, een rover, een renegaat, kortom: een schurk! Zo'n man als schoonvader?

Dan verwacht hij misschien nog van mij dat ik meega op zijn rooftochten en hem help om Zeeuwse en Hollandse zeelui in slavernij te brengen... Een zeerover wil hij van mij maken!

Toen de vijf dagen om waren liet Akbar Abdallah 's avonds zijn jonge slaaf bij zich roepen. Aarzelend betrad Jasper het woonvertrek en vond daar niet alleen de kaperkapitein maar ook diens dochter. Het meisje zag er prachtig uit, gehuld in ragfijne sluiers over haar bontgekleurde kleding en met juwelen in het haar. Beiden zaten op kussens en dronken koffie uit porseleinen kopjes.

Met zijn ronde kapje in de hand stond Jasper voor hen. Rajina lachte tegen hem, maar Akbar sprak hem aan in zijn eigen taal:

'Zo jongeman. Ik neem aan dat je je ons vorige gesprek herinnert en erover hebt nagedacht.' Opnieuw met stomheid geslagen knikte Jasper. Hij vermeed het naar Rajina te kijken.

'En wat is je besluit?'

Jasper boog het hoofd en slaagde er slechts met moeite in de woorden uit zijn strot te wringen. 'Ik kan geen moslim worden.'

Daarmee, wist hij, sprak hij het vonnis over zichzelf uit, maar hij kon niet anders. Akbar fronste geërgerd de wenkbrauwen.

'Is mijn dochter niet goed genoeg voor jou, slaaf?'

Zijn boze stem sneed door de stilte van de kamer. Jasper kromp ineen.

'Uw dochter is heel mooi en lief,' stamelde hij. Nog altijd vermeed hij haar ogen. Waarschijnlijk verstond ze geen woord van het gesprek, maar misschien kon ze raden wat er werd gezegd. Jasper wilde het lieve kind niet beledigen; toch deed hij dat. Hij wilde de reis niet boos maken; toch deed hij dat. Hij wilde geen galeislaaf worden; toch had hij zichzelf er zojuist toe veroordeeld.

'Morgen vroeg zal ik uitvaren,' kondigde Akbar aan. En toen, dreigend: 'Zullen *wij* uitvaren.'

'Ja heer.'

'Ben je een goede roeier?'

Jasper zweeg ongelukkig.

'Zorg dat je bij zonsopgang klaarstaat om mij naar de haven te vergezellen.'

Hoe koud klonk dat. Toch hoorde Jasper de ondertoon van woede, de gekwetste trots.

'Ja heer.'

Zou Rajina teleurgesteld zijn? Wist ze van het aanbod van haar vader?

'Ga!' donderde de stem van de kaper en Jasper sloop als een geslagen hond de kamer uit. In zijn eigen hokje gekomen viel hij op de knieën en begon vurig te bidden.

'Heer, kijk neer op Uw dienaar. Ik heb U niet verloochend.'

Maar hij had 'neen' gezegd! Eindelijk had hij waarachtig 'neen' gezegd! Bijna alsof hij het niet was geweest die de reis trotseerde.

Was hij nu een held of gewoon een grote stommeling?

Vragen bij de fragmenten

Bij fragment 1

- 1a In welke tijd zouden de gebeurtenissen zich afspelen?
- 1b Waar spelen de gebeurtenissen zich af?
- 2 Door wie wordt het Nederlandse schip overvallen?

- 3 Wat is er zo bijzonder aan de kaperkapitein?
- 4 Verloopt de verovering van het Nederlandse schip verrassend? Licht je antwoord toe.
- 5 Als je films ziet of boeken leest over overvallen van piraten, vallen er meestal veel doden. Dat gebeurt hier niet. Waarom proberen zowel de schipper als de kaperkapitein juist te voorkomen dat er doden vallen?

Bij fragment 2 en 3

- 6a Welk voorstel doet Akbar aan Jasper?
- 6b Waarom doet hij dit voorstel?
- 6c Wat is er zo vreemd aan het voorstel?
- 6d Op welke manier probeert hij Jasper over te halen op z'n voorstel in te gaan?
- 7 Welk dreigement spreekt uit de manier waarop Akbar z'n voorstel doet?
- 8 Waarom verkeert Jasper na het voorstel in hevige tweestrijd?
- 9 Welke keuze maakt hij uiteindelijk? Waarom? Vind je dat een begrijpelijke keuze voor iemand die al twee jaar in slavernij leeft?
- 10 Welk antwoord zou jij geven op de vraag aan het eind van het fragment?
- 11 Beschrijf de karakters van Jasper en Akbar.

Opdrachten bij de fragmenten

Kies één van de volgende opdrachten

- 1 Stel je voor dat Jasper een dagboek bijhoudt. Schrijf twee bladzijden uit z'n dagboek: de dag na de overval van de piraten en de avond na het voorstel van Akbar.
- 2 Stel je voor dat het nieuws van de overval op het schip in Nederland bekend wordt. Dat komt natuurlijk in de krant. Schrijf het krantenbericht.
- 3 Stel je voor dat Jasper de kans krijgt af en toe een brief naar z'n vader in Nederland te schrijven. Schrijf drie brieven: de eerste dateert van enkele dagen na de gevangenneming, de tweede schrijft Jasper als hij zich een jaar in slavernij bevindt en de derde nadat hij het voorstel van Akbar heeft gehoord.
- 4 Schrijf een vervolg op het derde fragment.
- 5 Stel je voor dat Jasper een vriend heeft met wie hij kan overleggen. Beschrijf in verhaalvorm dat hij hem opzoekt na het voorstel van Akbar. Hoe verloopt die ontmoeting?
- 6 Stel je voor dat Jasper wel op het voorstel van Akbar ingaat. Daarna schrijft hij een brief aan zijn vader. Schrijf die brief.

Eigen onderzoek doen

Kies één van de volgende onderzoeksopdrachten.

- 1 Lees *Vrijgevochten* van Thea Beckman en *Bloedgeld* van Simone van der Vlugt. Schrijf een artikel voor de schoolkrant waarin je beide boeken met elkaar vergelijkt.
- 2 Zoek achtergrondinformatie over piraterij in de 18de eeuw. Schrijf er een informatief artikel over voor je leeftijdsgenoten. Je gaat ook in op de vraag of het beeld dat Thea Beckman ervan geeft in *Vrijgevochten*, overeenkomt met de werkelijkheid.

- 3 Lees het hele boek *Vrijgevochten* en bespreek daarna de belangrijkste personen. Aan bod komen in ieder geval: hun eigenschappen, de veranderingen die ze doormaken en hun geloofwaardigheid als persoon.
- 4 Bestudeer achtergrondinformatie over Thea Beckman, schrijf teksten over verschillende kanten van haar werk en plak die daarna op enkele grote vellen papier. Illustreer ze toepasselijk. Presenteer je werk in de klas.
- 5 Kies uit de cdrom-serie *Een leven lang* het deel over Thea Beckman. Beluister het radio-interview. Noteer daaruit de informatie die jij het meest opmerkelijk vindt. Schrijf daar een kort artikel over voor je leeftijdsgenoten.
- 6 Kies uit de cdrom-serie *Een leven lang* het deel over Thea Beckman. Lees minstens drie interviews en vat de belangrijkste informatie daaruit samen tot een informatieve tekst voor je leeftijdsgenoten.
- 7 Lees *Vrijgevochten*, zoek er een recensie over op en vergelijk je eigen mening met die van de recensent. Ga uitvoerig in op de argumenten die de recensent gebruikt om tot zijn/haar eindoordeel te komen.

Andere boeken over spannende avonturen in het verleden

Thea Beckman, *Kruistocht in spijkerbroek*
 Thea Beckman, *Geef me de ruimte!*
 Thea Beckman, *De doge-ring van Venetië*
 Thea Beckman, *Hasse Simonsdochter*
 Greet Beukenkamp, *Teruggaan kan niet meer*
 Lieneke Dijkzeul, *Bevroren tijd*
 Theo Engelen, *De riddergrot*
 Hans Hagen, *Het gouden oog*
 Hans Hagen, *De weg van de wind*
 Theo Hoogstraaten, *Het verraad loert*
 Agave Kruijssen, *Elegast*
 Paul Kustermans, *Voorbij de regenboog*
 Tsafirra Levy, *Hadassa*
 Dianae Matcheck, *De vuurdoop*
 Ton van Reen, *Ontsnapt aan de galg*
 Ton van Reen, *Vlucht voor het vuur*
 Peter Schaap, *Vlucht door de vennen*
 Jos de Valk, *Het doorgeefkind*
 Simone van der Vlucht, *Bloedgeld*
 Simone van der Vlucht, *De amulet*
 Simone van der Vlucht, *De guillotine*
 Simone van der Vlucht, *Zwarte sneeuw*
 Cynthia Voigt, *De dochter van de waard*
 Ida Vos-Dahmen von Buchholz, *Het brullen van de stier*